

ЖАРЧИЛАР ҚЎШИҒИ

Бор-ҳо,
Кел-ҳо,
Ҳамалим, ҳа-ҳа,
Амалим, ҳа-ҳа,
Сайл бу ёгда,
Ўтирма уйда,
Ўйнагани кел,
Бўйлагани кел,
Қулишгани кел.
Тўлишгани кел.
Беллашгани кел,
Эллашгани кел.
Келмасанг ҳам кел.
Кел-о-ооо...
Э-о-ооо...
Отда чопиб кел,
Жиянни топиб кел,
Қувнашгани кел,
Қувлашгани кел,
Келмасанг ҳам
Кел- о- ооо...
Ҳамалим, ҳа-ҳа
Амалим ҳа- ҳа.
Бугдой тўлсин уйингга,
Бўй қўшилсин бўйингга.
Сайл бунда
Ўтирма уйда
Диллашгани кел,
Сирлашгани кел,
Келмасанг ҳам кел-ооооо...
Эл-о-ооо ...

НАВРЎЗ ҚЎШИҒИ

Наврўз келди, кўрайин,
Қизил гуллар терайин.
Қизил гулга ярашган
Бўйдош олиб берайин.
Қизил-қизил қиялар,
Қингир ишда уялар.
Қадрин билмас нодонлар
Қизил гул деб куярлар.
Ҳаво ёғди, дим бўлди,
Эшик очган ким бўлди?
Наврўз дея оламга
Бағрин очган ким бўлди?
Эй кўзлар, қаро кўзлар,
Осмондаги юлдузлар.
Тошларга ҳам тил битди,
Келаётир наврўзлар.
Нур ёғсин қошингиздан,

*Ҳам тоғу тошингиздан.
Ҳумо қушлар айлансин
То абад бошингиздан.*

НАВРҶЗ ЁР-ЁРИ

*Гул Наврӯз этагида
Ҳалинчак бор, ёр, ёр,
Ҳалинчакнинг бошида
Келинчак бор, ёр, ёр
Келинчакнинг қошлари
Камон экан ёр, ёр,
Ошиқларнинг бахти кулган,
Замон экан, ёр, ёр,
Дошқозонда сумалак,
Кавлайман-о, ёр, ёр,
Севганимнинг кўнглини
Овлайман-о, ёр, ёр.
Келинчакнинг рўмоли
Шойи экан, ёр, ёр,
Мафтун қилган қошлари
Ёйли экан, ёр, ёр.
Келинчакнинг йўлига
Гуллар сочай, ёр, ёр,
Дугонамга кўнглимни
Бугун очай, ёр, ёр,
Шундай олам мунаввар
Бўлғусидир, ёр, ёр.
Дугоналар муродига
Етгусидир, ёр, ёр.*

ЛАҚАШИҚИЛДОҚ (Халқ кўшиғи)

*Аравада онаси,
Лақашиқилдоқ,
Кажавада боласи,
Лақашиқилдоқ.
Эл оғаси Болтавой,
Лақашиқилдоқ,
Салласи бошда сават,
Лақашиқилдоқ.
Бойбува жуда танти,
Лақашиқилдоқ.
Бойбуванинг қизлари,
Лақашиқилдоқ.
Ғўрага кўнгли кетар,
Лақашиқилдоқ.
От қочирдим олисдан,
Лақашиқилдоқ
Ёпқирлари қумушдан,
Лақашиқилдоқ
Сумалак еб бой бува,
Лақашиқилдоқ.
Бош кўтармас болишдан,
Лақашиқилдоқ.
Ҳовлидаги ҳандалак,*

Лақашиқилдоқ,
 Банд (ин) бериб тишибди,
 Лақашиқилдоқ.
 Ҳеч кимга ё егизмай,
 Лақашиқилдоқ,
 Бари ичи тушибди,
 Лақашиқилдоқ.
 Ёрилсин боғлаб посоқ,
 Лақашиқилдоқ.
 Арава келар ларзон,
 Лақашиқилдоқ.
 Ичида моли арзон,
 Лақашиқилдоқ.
 Наврӯз келди элимга,
 Лақашиқилдоқ,
 Севинч тўлар дилимга,
 Лақашиқилдоқ.

ОЙ НОМЛАРИ

Ўзбек тилида 12 ойнинг Қуёш йили, Ой йили, Григорий тақвим (календарь)ларида, шунингдек, қадимги туркийда, мучал ҳисобида, ўзбек халқи тилида юритиладиган номлари бор. Бу номлар қуйидаги кўринишларни қиёслашга имкон беради.

Т/р	Ой йили тақвимида	Ўзбек халқи тилида	Григорий тақвимида	Қуёш йили тақвимида	Қадимги туркийда
1.	Жумодилохир		январь	далв	оқпон
2.	Ражаб	ражаб	февраль	хут	наврӯз
3.	Шаъбон	барот	март	хамал	оз
4.	Рамазон	рўза	апрель	савр	ўтёқмас
5.	Шаввол	ҳайит	май	жавзо	кукук
6.	Зулқаъда	ора	июнь	саратон	чилла
7.	Зулҳижжа	қурбон	июль	асад	сарча
8.	Муҳаррам	ашир	август	сунбула	қирккуяк
9.	Сафар	сафар	сентябрь	мезон	мезон
10.	Рабиулаввал		октябрь	ақраб	қорача
11.	Рабиулохир		ноябрь	қавс	қозон

12.	Жумодилаввал		декабрь	жадий	қантар
-----	--------------	--	---------	-------	--------

Ой йили таквимидаги арабча 12 ойнинг номидан тўрттасига — рабиулаввал, рабиулохир, жумодилаввал ва жумодилохирга ўзбекча ном берилмаган, булар «тўрт оғайни» деб жамлаб ифодаланган, зарур ҳолларда «тўрт оғайнининг биринчилари, иккинчилари...» тарзида фарқланган.

Янги йил Григорий таквимида биринчи январдан, Ой йили таквимида муҳаррамнинг биринчи кунидан, Қуёш йили таквимида Ўрта Осиёда ҳамалнинг биринчи кунидан (мартнинг 21-кунидан) бошланади.

Икки йил ҳисоби бор: Қуёш йили (санаи Шамсия) ва Ой йили (санаи Қамария). Бу ҳисобларга Қуёш ва Ойнинг кўриниши асос қилиб олинган.

Қуёш йили ҳисобида бир йил 365 куну 6 соат 4 дақиқа бўлиб, бу 52 ҳафтаю 30 соат ва 4 дақиқани ташкил қилади.

Ой йили ҳисобида бир йил 354 кун бўлиб, 50 ҳафтаю 4 кундир. Ой йилига қараганда Қуёш йили 11 кун 6 соат 4 дақиқа кўпдир.

Ислонда Ой йили ҳисобида иш юритилади. Ўрта Осиёда эса Қуёш таквими қўлланилади. Шунинг учун ислонга оид турли маросимлар бизнинг юртда йилнинг қатъий бир кунда эмас, балки ҳар йили бошқа-бошқа муддатда ўтказилади.

Қадимги туркийда, февраль ойи наврўз деб юритилган. Бу сўз форсча бўлиб, эски эрон тилида март ойининг номи бўлган.

Туркларда Қуёш йили таквимидаги ой номлари қўлланадиган бўлгандан кейин оз (март) ойи ҳамал (маъноси кўзичоқ) деб номланган. Наврўз эса туркларнинг қадимий янги йил байрами номини ифодаладиган бўлиб қолган. Қадимги туркларда янги йил кўкламнинг биринчи ойи ҳамалдан бошланган. Демак, Наврўз ислонга қадар туркларнинг нишонладиган янги йил байрами бўлган.

ШАРҚИЙ МУЧАЛ

Мучал йили 12 ҳайвон номи билан аталади. Мучал йили ҳисоби дастлаб мўғул, хитой ва туркий халқлар орасида, кейинчалик Осиёнинг бошқа халқлари ўртасида тарқалган.

Мучал ҳар йили 21 мартда бошланади. Мучал йилини топиш учун кишининг туғилган йилига 9 рақами қўшилади ва чиққан йиғиндиси 12 га бўлинади, колдиқ сони мучал йили тартиб сони бўлади.

Қуйидаги жадвалда эски мучал йили ҳозирги ҳисоб бўйича қайси йилларга тўғри келиши кўрсатилган.

1.	Сичкон (муш)	1936	1948	1960	1972	1984	1996	2008
2.	Сигир (бақар)	1937	1949	1961	1973	1985	1997	2009
3.	Йўлбарс (паланг)	1938	1950	1962	1974	1986	1998	2010
4.	Қуён (харгўш)	1939	1951	1963	1975	1987	1999	2011
5.	Балиқ (наҳанг)	1940	1952	1964	1976	1988	2000	2012
6.	Илон (мор)	1941	1953	1965	1977	1989	2001	2013
7.	От (асп)	1942	1954	1966	1978	1990	2002	2014
8.	Қўй (гўсфанд)	1943	1955	1967	1979	1991	2003	2015
9.	Маймун (ҳамдуна)	1944	1956	1968	1980	1992	2004	2016
10.	Товуқ (мурғ)	1945	1957	1967	1981	1993	2005	2017
11.	Ит (сак)	1946	1958	1970	1982	1994	2006	2018
12.	Тўнғиз (хўк)	1947	1959	1971	1983	1995	2007	2019

СОҒИНИШ
(Баҳор ва Наврӯз ҳақида қасида)

*Қалдирғочим, қоши ҳилол қариндошим,
«Виждир-виждир» дуо ўқиб, бўл йўлдошим.
Қорақошим, қурган ининг сабрдошим
Келақол-ей, элчигинам, соғинганман.*

*Қорлар эриб, дарё сувга тўлиқ бўлсин,
Дон-дун экиб, хирмонлари бўлиқ бўлсин,
Кўй кўпайиб, даштда чўпон-чўлиқ бўлсин,
Кел, баҳорим, ўшал кунни соғинганман.*

*Шукронаким, Наврӯзимни топдим зўрға,
Мерос дея йигитлари минса йўрға,
Кўпқарида от минсалар ким ўзарға,
Ўшал мерос от дупуриин соғинганман.*

*Момоларим пиширсалар гар сумалак,
Ўйин-қулги, шодликларга тўлса фалак,
То тонггача ўтин ташиб жоним ҳалак
Бўлса-бўлсин, сумалакни соғинганман.*

*Сумалагим тарихи зўр, бу «си-малак»
Ковлар экан гайбдан келган ўттиз малак,
Ниятларинг ижоб бўлар айтсанг тилак,
Момом айтган пок тилакни соғинганман!*

*Ором берар кўк майсалар поёндозим,
Байту ўлан, яллалардан янграр созим,
Наволарда янграр бўлса хуш овозим,
Ўшал ялла-яллоларни соғинганман.*

*Завқи тошиб бобом белга тақса тасма,
«Хап сизни», деб момом қошга қўяр ўсма,
Ҳой, ҳой кимса, кўй, эзгулик йўлин тўсма,
Аждодларим ўғитини соғинганман.*

*Офтоб эмиб, мушт кўтариб чигит унса,
Тол ёғочда юрган болам йигит бўлса,
Ийд Наврӯз янги кунда бахти қулса,
Янги йишим, янги изинг соғинганман.*

*Қачонлардир уришганлар «апоқ-чапоқ»,
Ёвлашганлар бир-бирига уймас қобоқ,
Етим-есир, ночорлардан хабардор гоҳ –
Халқим, азал оқибатинг соғинганман!*

*Ўлан айтса, дўмбирасин чалиб бахши,
Шоирлари шеър тўқийди, қандай яхши
Дейдиларки, дoston-кўшиқ, дилнинг нақши,
Чал, муганний, соғинч қуйин соғинганман!*

*Соғинганман, тоғдан тушар жилғасини,
Кўргим келар турфа чечак жилғасини,*

*Момоқаймоқ, ялпизжону, хулвосини,
Уш буйини жоним қадар согинганман!*

*Қани эди ҳар кун бўлса Наврӯз сайли,
Севишганлар бўлса бунда Мажнун Лайли.
Бахтин топсин бир-бирида бўлса майли,
Навоийдан қолган ишқни согинганман!*

*Ҳаёт сувин баҳш айласа булоқлари,
Тозлар ошса қўй-қўзи-ю, улоқлари,
Йўлин топса йўлдан озган «суллоҳ»лари,
Эл ичинда огоҳларни согинганман!*

*Яхшиликни мақтаб кўклам айтса эртак,
Қиқирлашиб, кўзин очар мудроқ қуртак.
Лайлакжоним келди, дея ашъор битсак,
Кўкламойим, келгин, сени согинганман!
Булбул айтса атиргулга дил розини,
Ишқибозлар уруштирар хўрозини,
Согинганман карнай-сурнай овозини,
Гул атрида хуш ҳавонгни согинганман!*

*Баҳоройнинг эрка қизи бойчечакдир,
Наврӯзимнинг ярашиги ҳалинчакдир,
Кимга армон, қирқ кокилли келинчакдир,
Узун сочли қирмиз қизни согинганман!*

*Ёмғирларни согинганман, ёғса чак-чак,
Бека ёпар кўк ялпиздан иссиқ пичак,
Тоз кўйнида ёнса лола ёхуд чечак,
Қизгалдогим-эгачимни согинганман!*

*Согинганман гулга тўлган чаманларни,
Алплар минган бойчибору, саманларни,
Кўзга суртиб ёсмин исли суманларни,
Келгин, баҳор, оқ юзингни согинганман.*

*Элим кутар, баҳоройу, Наврӯзини,
Ният қилар берсин деб халқ ризқ-рўзини,
Дилга етказ аجدодларнинг хақ сўзини,
Очил гулим, гулжамолинг согинганман.*

*Қалдирғочлар ин кўйса уй пештоқига,
Дехқон бобо ишин етмай адогига,
Жоним садқа бобом кўлин қадогига,
Дехқонимга яхши кунни согинганман.*

*Товланса гар кўкда турли камалагим,
Тол баргаклар тақса сочи жамалагим.
Қозонларда қайнаб турса сумалагим,
Фаришталар намагини согинганман.*

*Қувват берар ҳар кишига хушхўр равоч,
Кучга тўлиб, ҳар бир иши топар ривож.
Санайверсам хислатингга етмас қулоч,*

Кел, баҳорим, хислатларинг соғинганман!

*Соғинганман, ҳилол ойнинг балқишини,
Бўтана сув гоҳо тиниб қалқишини,
Баҳоройим, чорлаб келгин бахт қушини –
Ўшал қушининг бахт беришин соғинганман!*

*Ҳар бир куни Наврўз бўлсин ўзбегимнинг,
Хирмонлари донга тўлсин ўзбегимнинг,
Ризқи бутун, бахти қулсин ўзбегимнинг,
Ўзбегимнинг ўзбеклигин соғинганман!*

*Қизгалдоқнинг этагини ёпингум бор,
Кел, баҳорим, сени жуда соғинганман.
Изларингни кўзга суриб, топингум зор,
Кел, баҳорим, ифорингни, соғинганман.*

Гулчеҳра ШАҲОБИДДИН қизи

